

Het hart van het hert: heimwee naar God.

Toelichting bij de eerste Schriftlezing:

Psalm 42 vormt één geheel met Psalm 43. Ooit moet het lied in tweeën zijn gedeeld. Dat het oorspronkelijk één psalm is, blijkt hieruit dat er geen (nieuw) opschrift boven Psalm 43 staat en dat het volgende refrein voorkomt in beide psalmen, tot drie keer toe:

*Wat ben je bedroefd, mijn ziel,
en onrustig in mij.
Vestig je hoop op God,
eens zal ik hem weer loven,
mijn God die mij ziet en redt.*

Dit betekent dat Psalm 42 op zich niet af is, maar samen met Psalm 43 wil klinken.

Toelichting vooraf bij de preek:

Voor de twintigste achtereenvolgende maal in de Grote Kerk op oudejaarsavond een Psalm.

'De psalmen hebben het ritme van het mensenhart, en daarom worden zij nu al bijna drieduizend jaar gezongen', schreef dominee Oepke Noordmans. Ze staan in de grondtoon van een sterk verlangen. En dat is de functie van het hart: verlangen, hoop, verwachting.

De zekerheid van het geloof wordt in de psalm verbogen en vervoegd tot verlangen! De psalmen hebben Jezus aan het kruis niet in de steek gelaten, toen zijn ziel zich neerboog tot de dood toe. En zij doen het ons ook niet. Als al Gods baren en golven over ons heen gaan, als Zijn schepping in plaats van tot een verheuging tot een verschrikking wordt, dan blijven de psalmen bij ons. Als God ons verlaat, dan verlaten de psalmen ons niet.

42

1 Voor de koorleider. Een kunstig lied van de Korachieten.

*2 Zoals een hinde smacht
naar stromend water,
zo smacht mijn ziel
naar u, o God.*

Het hert.

Het hert van Psalm 42.

Misschien wel het meest bekende dier uit de Bijbel.

Op het Lam na natuurlijk. Het Lam van God.

Het hert siert het Gemeentewapen van Epe, al in het jaar 1465.

Het hert stempelt ook het Kerkzegel van de Grote Kerk in Epe.

Achter in de kerk kunt u het zien, uit hout gesneden.

Het hert laat zich horen in de berijming van de psalm, vanaf de zestiende eeuw en daarna telkens om de twee eeuwen in een nieuwe berijming:

Petrus Datheen in 1566:
*Als een hert gejaagd, o Heere
Dat verse water begeert,
Alzo dorst mijn ziel ook zere
Naar U, mijn God hooggeëerd.*

Een nieuwe berijming in 1773, die we nu de oude noemen:
*'t Hijgend hert, der jacht ontkomen,
Schreeuwt niet sterker naar 't genot
Van de frisse waterstromen
Dan mijn ziel verlangt naar God.*

En weer een nieuwe berijming in 1973:
*Evenals een moede hinde
naar het klare water smacht,
schreeuwt mijn ziel om God te vinden,
die ik ademloos verwacht.*

Het hijgend hert.

Een hinde is het, het woord is vrouwelijk – zij, de hinde, is beeld voor de ziel, die ook vrouwelijk is. De dorstige ziel van de dichter.

De dichter? De naam kennen we niet. Hij verblijft in het hoge noorden van Israël. En verlangt naar Jeruzalem, waar God woont, in de tempel.
Misschien – we laten onze verbeelding werken - was hij in de tempel een voorzanger, een musicus, een dichter, een koster, begeleidde hij de pelgrims op het laatste deel van hun tocht, zette het te zingen lied in: 'Jeruzalem dat ik bemin, wij treden uwe poorten in ... En zo klommen de jaren in de liefdedienst aan God.
En toen op een dag zei zijn zoon: Pa, ik heb een baan in het noorden gekregen. Ik ga verhuizen en jij gaat mee, dan kunnen we je beter voor je zorgen. En zo verhuisde hij naar het hoge noorden, ver van zijn geliefd Jeruzalem waar zijn hart lag en de tempel stond.
Het viel hem daar ontzaglijk tegen. De mensen om hem heen vonden hem op den duur een ouwe zeur die altijd maar weer over vroeger begon, toen alles zo goed en geweldig was. Uitgelachen werd hij. Opa, wat hebben wij met die verhalen van vroeger te maken? En waar is je God dan nu? Is Hij niet meeverhuisd?

Op een dag zit hij buiten in de heuvels, vol van heimwee.
Op de achtergrond hoort hij geruis en geklater van water.
Een bergbeek, springend over de rotsen.
En opeens: daar is het. Het hert. Ontkomen aan de jacht. Moe, uitgeput, één en al dorst. Met langgerekte hals, smachtend naar water. Stromend water.
En dan wordt onder de open hemel het lied geboren, het gebed, de psalm:
Gelijk een hert schreeuwt naar de waterstromen, alzo schreeuwt mijn ziel tot U, o God.
In de onverwoestbare taal van de Statenvertaling waarmee wij kinderen thuis werden grootgebracht.

Mijn ziel. Ach, mijn verdroogde, uitgedroogde ziel.
Mijn ziel heeft dorst. Dorst naar God, de levende God, zoals het hert dat ik daar voor mijn ogen zich zie uitstrekken naar de kristallen beek.
Het hert sterft nagenoeg van dorst. Hoort water ruisen.
Stromend water, levend, niet stilstaand.

De God van Israël is de levende God, in tegenstelling tot de heidense goden, die als een stilstaande waterpoel zijn. De dood in de poel tegenover fris stromend levenswater.

Zie, de buiging van de hals van de hinde.

Reikhalzend verlangen.

Verlangen is: länger worden, verlengen.

*3 Mijn ziel dorst naar God,
naar de levende God,
wanneer mag ik nader komen
en Gods gelaat aanschouwen?*

Reikhalzend verlangen. Het is rust zoeken in God. Want onrustig is ons hart ... Wij roepen, omdat God ons roept. Hij trekt, en daarom worden wij getrokken. Wanneer mag ik weer Gods gelaat aanschouwen, in de Tempel? God zien, als een reine van hart.

*4 Tranen zijn mijn brood,
bij dag en bij nacht,
want heel de dag hoor ik zeggen:
'Waar is dan je God?'*

Opnieuw water: eerst het water waarnaar het hert verlangt, en nu het water van de tranen.

Tranen, niet tegen te houden, ze strómen.

En die drinkt hij dan maar in.

Tranen als eten en drinken.

De dichter zegt dat hij nergens meer troost in gevonden heeft dan in zijn tranen, zoals mensen zich voeden met brood, elke dag (Calvijn).

Waarom die tranen?

De vraag – Waar is dan je God? – die vraag, de hele dag door. Spottend en uitdagend. Bestaat jouw God wel? de God van Israël? De levende God tegenover de dode afgoden?

*5 Weemoed vervult mijn ziel
nu ik mij herinner hoe
ik meeliep in een dichte stoet
en optrok naar het huis van God –
een feestende menigte,
juichend en lovend.*

Voor de derde keer: water. De dichter stort zijn ziel uit, laat als water de inhoud van zijn ziel de vrije loop.

Zijn herinneringen laat hij de vrije loop.

Hij denkt terug aan de feestende menigte in Jeruzalem op weg naar de tempel. Feest is altijd gemeenschappelijk, doorbreking van sleur en alledaagsheid, van eenzaamheid en verlatenheid, in feest komen verleden, heden en toekomst samen. Belangrijkste is: de vreugde, gedeelde vreugde als dubbele vreugde. Zoals gedeelde smart halve smart wil zijn.

De dichter kent God uit het verleden. Ja toen, toen was het goed. De goede oude tijd. Maar dan trekt God zich terug nadat Hij zich aan de mens heeft getoond als bron van

levend water. Op deze wijze maakt God de honger en dorst naar Hem groter. Daarom hebben wij de Bijbel nooit uit.

De roep van het hert is de grondtoon van heel de Schrift. Zoeken omdat we gevonden zijn. Onze tijd is er een van zoeken en tasten. Tasten en zoeken en niet weten wat. Levenslang het mysterie zoeken. Zoals in de Da Vinci Code.

Israël is ontwaakt uit die verschrikkelijke angstdroom van enkel zoeken en nooit vinden. Israël hoopt op God. De levende God. Die de mens zoekt. En dáárom zoekt de mens Hem.

*6 Wat ben je bedroefd, mijn ziel,
en onrustig in mij.
Vestig je hoop op God,
eens zal ik hem weer loven,
mijn God die mij ziet en redt.*

Het refrein.

Een gesprek met zichzelf. Zichzelf moed inspreken. Uit nood geboren. Er is niemand anders om mee te praten.

Maar zichzelf toespreken niet verder de diepte in, nee, omhóóg – tot God.

Mijn vleugellam geslagen ziel: hoop op God.

Mijn God, Heil van mijn aangezicht.

Als God hem verlost, zal hij stralen van vreugde.

*7 Mijn ziel is bedroefd,
daarom denk ik aan u,
hier in het land van de Jordaan,
bij de Hermon, op de top van de Misar.*

Het hoge noorden – tot over de grens met Israël – waar een liefdeloos volk woont, vol list en bedrog.

Daar, ver weg, denkt hij aan God. Oneindig verdrietig. In het land waar de Jordaan ontspringt. In het gebied van Banjas. Met ginds de Hermon. En de top van de Mitsar.

*8 De roep van vloed naar vloed,
de stem van uw waterstromen –
al uw golven slaan
zwaar over mij heen.*

Water: voor de vierde maal.

Smeltende sneeuw van de hellingen van de Hermon.

Stromen smeltwater van de Hermon kolken de bergen af de dalen in.

Vloed roept tot de vloed: de oerchaos, de afgrond, de oceaan rondom de aarde, als de wereldslang in de *Edda*. De diepten van de dreigende chaos.

Uw golven – vernietigende machten die van de Eeuwige uitgaan.

Zoals in het geval van Noach en van Jona.

Van Jezus in de diepte van alle diepten.

*9 Overdag bewijst de EEUWIGE mij zijn liefde,
's nachts klinkt een lied in mij op,
een gebed tot de God van mijn leven.*

De onuitsprekelijke Naam – alleen hier.

Met de regelmaat van dag en nacht, zoals de tranen komen dag en nacht.

Met de regelmaat van dag en nacht betoont de Eeuwige zijn liefde en wekt Hij een lied en een gebed op.

Lied en gebed: een psalm in de nacht – 'k zal Zijn lof zelfs in de nacht zingen, daar ik Hem verwacht – en een gebed overdag: bidden is niet jezelf de dood invechten, maar het uit-vechten met je God. Als God niet bestaat, besta ik ook niet.

Zo is het gebed ook als een lied. Zingen boven jezelf en je verdriet uit. Jezelf tegemoet zingen, regelrecht tegen jezelf in, de hemel tegemoet. Omdat het lied van de hemel t  hoorbaar is geworden op aarde. Omdat God ook als een hert smacht naar het leven van Zijn mensenkind: Adam, Eva, waar ben je?

10 *Tot God, mijn rots, wil ik zeggen:*

*'Waarom vergeet u mij,
waarom ga ik gehuld in het zwart,
door de vijand geplaagd?'*

Nu spreekt hij niet meer tot zijn ziel, maar alleen tot God.

God als Rots in de branding.

Het kolkende water stort zich op de rots om die te breken, maar – de Rots, de Rots breekt het water.

11 *Mij gaat door merg en been*

*de hoon van mijn belagers,
want ze zeggen heel de dag:
'Waar is dan je God?'*

De hoon, de spot, de grijns, de lage lach.

De hele ganse dag: Waar is je God?

12 *Wat ben je bedroefd, mijn ziel,*

*en onrustig in mij.
Vestig je hoop op God,
eens zal ik hem weer loven,
mijn God die mij ziet en redt*

Het refrein: opnieuw.

43

1 *Verschaf mij recht, o God,
vecht voor mijn zaak.
Bescherm mij tegen
een liefdeloos volk, vol list en bedrog.*

Tegenover de lachers die iedereen op de hand zoeken te krijgen met: en – waar is je God?

Doe mij recht, o God, verschaf mij recht, laat mij tot mijn recht komen.

Tot uw recht dus, o God.

De mens immers geschapen in het beeld van God en naar Zijn gelijkenis.

Wie de mens schendt, schendt het beeld van God.

2 *U bent toch mijn God, mijn toevlucht,*

*waarom wijst u mij af,
waarom ga ik gehuld in het zwart,*

door de vijand geplaagd?

U bent toch mijn God?

Bij U kan ik toch terecht?

Waarom verbergt u uw gelaat, alsof u mij afwijst?

En afgewezen worden: dat is als sterven, geen naam meer hebben, niemand meer zijn.

Waarom ga ik gehuld in zwart?

Waarom kan mijn vijand ongehinderd mij bespotten?

Is er dan niemand die hem tegenhoudt?

Is er dan niets meer heilig?

*3 Zend uw licht en uw waarheid,
laten zij mij geleiden
en brengen naar uw heilige berg,
naar de plaats waar u woont.*

God zelf – in zijn licht, in Zijn waarheid, dat is: Zijn trouw.

Het licht van God.

Juist licht genoeg als een lamp voor de voet, stap voor stap.

De aarde is in onze dagen juist te licht in de nacht.

Er is niet te weinig, er is juist teveel godsdienst in onze dagen.

Geen schijnwerper, maar een lamp voor je voet.

Jezus, Zijn Gezalfde: Licht der wereld – wie Hem volgt...

*4 Dan zal ik naderen tot het altaar van God,
tot God, mijn hoogste vreugde.
Dan zal ik u loven bij de lier,
God, mijn God.*

Het zwarte rouwkleed verwisseld voor een wit vreugdekleed.

Waarom verstoot gij mij? verwisseld voor: o God, mijn God.

Dankoffer van het hart, van het hijgend hert als het drinkt.

Moet je de ogen zien!

Helder, fris, als herboren.

Een levend danklied.

Naderen tot het altaar: mijn huis zal een huis van gebed zijn voor alle volkeren, ook voor de spottende heidenen.

Vanuit Jeruzalem, op de Pinksterdag.

Naar de einden van de aarde.

*5 Wat ben je bedroefd, mijn ziel,
en onrustig in mij.
Vestig je hoop op God,
eens zal ik hem weer loven,
mijn God die mij ziet en redt.*

Het refrein: voor de derde en laatste maal. Als slotakkoord.

Het jaar onzes Heren 2008.

Nog een enkel uur.

De psalm in het licht van het einde. Van de openbaring van Jezus Christus aan Johannes op Patmos.

Uw golven en baren – *En de zee was niet meer.*

Het uitstorten van de ziel – *En zullen Zijn aangezicht zien, en Zijn Naam zal op hun voorhoofden zijn.*

Tranen – *Tranen van de ogen afwissen.*

Levend water – *Een rivier, helder als kristal.*

De herinneringen van 2008: de dagen van verdriet. Het sterven van een beminde, het bericht van de ongeneeslijke ziekte, het zakken voor een examen, het dreigend ontslag op de jarenlange vertrouwde werkplek.

De herinneringen van 2008: de dagen van vreugde. Huwelijk. Jubileum. Verjaardag met geliefde, kinderen en kleinkinderen. Koninginnedag. Zomeravondzang. Play In. Jazz comes to Town in Epe, de thuiskomst uit het ziekenhuis na een geslaagde operatie.

De herinneringen van 2008: de dagen van vreugde en verdriet gemengd. Soms stond het huilen ons nader dan het lachen, maar brak toch de lach door als de zon door de wolken. Met aan de horizon, zie, de boog in de wolken.

De regenboog van de hemelhoge en altijddurende trouw van onze God.

En daarom gaan we nu de drempel over naar een nieuwe jaarkring met:

Wat ben je bedroefd, mijn ziel,

en onrustig in mij.

Vestig je hoop op God,

eens zal ik hem weer loven,

mijn God die mij ziet en redt.

Amen.